

Dr. A. Tarık GÜMÜŞ
Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xvii
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

SOSYAL DEVLETİN ORTAYA ÇIKIŞI

I. GENEL OLARAK	3
II. SOSYAL DEVLET ÖNCESİ DÖNEM	11
A. KLASİK LİBERAL ANLAYIŞIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	11
1. Feodal Döneme Tepki ve Feodalitenin Çöküşü.....	11
a. Feodal Dönemin Anlamı ve Temel Özellikleri	11
b. Feodal Sisteme Tepki ve Feodalitenin Çöküşü.....	18
2. Ticaretin Gelişmesi ve Burjuvazinin Etkinliğinin Artması	21
3. Birey-Devlet İlişkisinde Meydana Gelen Değişiklikler ve Bireyin Ön Plana Çıkması.....	27
4. Fikri Planda Ortaya Konulan Düşünceler	32
a. Siyasi Liberalizme İlişkin Düşünceler	33
b. Ekonomik Liberalizme İlişkin Düşünceler	38

B. KLASİK LİBERAL ANLAYIŞIN DEVLET YÖNETİMİNE YANSIMASI.....	43
1. Genel Olarak.....	43
2. Klasik Liberal Devlet Anlayışında Piyasaya Devlet Müdahalesi	53
3. Klasik Liberal Devlet Anlayışında Birey Refahı ve Sosyal ve Ekonomik Haklar	68
III. KLASİK LİBERAL DEVLETTEN SOSYAL DEVLETE: TEMEL DİNAMİKLER	85
A. GENEL OLARAK	85
B. KLASİK LİBERAL ANLAYIŞIN YETERSİZLİĞİNİN ANLAŞILMASI VE LİBERALİZMİN DÖNÜŞÜMÜ	87
C. SANAYİLEŞME SÜRECİ VE İŞÇİ SINIFININ MÜCADELELERİ.....	98
1. Sanayileşme ve İşçi Sınıfını Doğuran Dinamikler.....	100
2. Sanayileşme Çağında İşçi Sınıfının Mücadeleleri ve Bu Mücadelelerin Çeşitli Ülkelerdeki Gelişim Süreci.....	108
3. İşçi Sınıfının Başarıya Ulaşmasında, Sosyalist ve Komünist Düşüncelerin Etkisi ve Burjuvazinin Uzlaşmacı Tavrı	119
D. I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SOSYAL DEVLET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	123
E. 1929 DÜNYA EKONOMİK KRİZİ	130
F. SOSYAL DEVLETİN FİKRİ PLANDA ORTAYA ÇIKIŞI.....	136
G. II. DÜNYA SAVAŞI VE SOSYAL DEVLETİN GEREKLİLİĞİNİN ANLAŞILMASI.....	148
H. DEMOKRATİK GENİŞLEMAYLA SOSYAL YÖNDEKİ TALEPLERİN UYGULAMAYA AKTARILMASI	156

İkinci Bölüm
SOSYAL DEVLETİN İÇERİĞİ, GELİŞİMİ VE
YANSIMALARI

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	165
A. SOSYAL DEVLETİN ANLAMI.....	165
1. Sosyal Devletin Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi	166
a. Sosyal Devlet ve Refah Devleti	166
b. Sosyal Devlet ve Sosyalist Devlet	168
c. Sosyal Devlet ve Hukuk Devleti	173
2. Sosyal Devlete İlişkin Tanımlama Girişimleri.....	179
B. TEMEL ÖZELLİKLERİ	188
1. İnsan Onuruna Yaraşır Asgari Hayat Standartlarının	
Sağlanması	188
2. Sosyal Adaleti Sağlama	197
3. Devletin Piyasaya Müdahalesi ve Adil Gelir	
Dağılımının Sağlanması	204
4. Sosyal ve Ekonomik Hakların Sağlanması	221
a. Genel Olarak	221
b. Sosyal ve Ekonomik Hakların Kişisel ve Siyasal	
Haklardan Ayırte dilmesi	225
c. Sosyal Devlet Açısından Ayırt Edici Nitelikte Olan	
Haklar İçin Kullanılan Terminoloji	240
d. Sosyal ve Ekonomik Hakların Anlamı	247
II. DEVLET ANLAYIŞININ SOSYAL DEVLET YÖNÜNDE	
GELİŞİMİ.....	251
A. GENEL OLARAK	251
B. SOSYAL DEVLETİN GELİŞİM SÜRECİNDE	
BENİMSENEN SOSYAL DEVLET MODELİNİN ROLÜ ...	261
C. SOSYAL DEVLET YÖNÜNDE YAŞANAN GELİŞİMİ	
AÇIKLAMAYA ÇALIŞAN YAKLAŞIMLAR	273

III. SOSYAL DEVLET YÖNÜNDE YAŞANAN GELİŞİMİN YANSIMALARI.....	275
A. SOSYAL DEVLET YÖNÜNDE YAŞANAN GELİŞİMİN DEVLET ANLAYIŞINA YANSIMALARI	275
1. Sosyal Harcamalarda Artış	275
2. Kamu Hizmetlerinde Genişleme.....	280
3. Birikim ve Kalkınma Modellerinin Sosyal Amaçlara Hizmet Etmesi	282
4. Toplumun Belli Bir Refah Düzeyine Kavuşturulmaya Çalışılması.....	288
B. SOSYAL DEVLET YÖNÜNDE YAŞANAN GELİŞİMİN HAK VE ÖZGÜRLÜK ANLAYIŞINA YANSIMALARI.....	291
1. Genel Olarak	291
2. Anayasa ve Uluslararası Belgelerde Sosyal ve Ekonomik Hakların Yer Alması	296
3. Sosyal ve Ekonomik Hakların Bireyin Refahına Yansımaları	314
a. Sosyal Güvenlik Hakkı.....	314
(1) İngiltere	322
(2) ABD	326
(3) Almanya	331
(4) İsveç	334
(5) Türkiye	336
b. Çalışma Hakkı	338
c. Sağlık Hakkı	344
d. Eğitim Hakkı.....	348
e. Konut Hakkı.....	352
f. Toplu Sosyal Haklar.....	355

Üçüncü Bölüm
SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINDA YAŞANAN
DÖNÜŞÜM

I. DÖNÜŞÜMÜ HAZIRLAYAN FAKTÖRLER	363
A. DEVLETİN MALİ KRİZİ	367
1. Genel Olarak.....	367
2. Devletin Mali Krizinin Nedenleri	372
3. Mali Kriz Karşısında Sosyal Devletin Yeniden Yapılandırılması.....	385
B. DÜŞÜNSEL FAKTÖR: NEO-LİBERAL DÜŞÜNCE	397
1. Genel Olarak.....	397
2. Neoliberal Düşüncenin Sosyal Devlete Yönelik Eleştirileri, Çözüm Önerileri ve Karşı Karşıya Kaldığı Eleştiriler	401
3. Neoliberal Düşünce Karşısında Üçüncü Yol Önerisi	416
C. KÜRESELLEŞME SÜRECİ	418
1. Genel Olarak.....	418
2. Küreselleşmenin Boyutları ve Sosyal Devlet Üzerindeki Etkileri.....	422
a. Teknolojik Boyutu	423
b. Ekonomik Boyutu	425
c. Siyasi Boyutu	446
II. SOSYAL DEVLETTE YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN YAPISAL İFADESİ: DÜZENLEYİCİ DEVLET MODELİ	451
A. GENEL OLARAK	451
B. EKONOMİK BOYUTU	452
1. Genel olarak	452
2. Devletin Düzenleyici İşlevler Üstlenmesi	460
a. Özelleştirmeler.....	460
b. Deregülasyonlar	464
c. Siyaset ve Ekonominin Birbirinden Ayrılması	467

3. Sosyal Devletten Rekabet Devletine Geçiş	472
a. Sosyal Harcamaların Azaltılması	476
b. İşgücü Maliyetlerinin ve Etkinliğinin Azaltılması	479
c. Vergilerin Düşürülmesi	483
C. İDARİ (YÖNETSEL) BOYUTU	486
III. SOSYAL DEVLETTE YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN HAK TEMELİNDEKİ İFADESİ	493
A. GENEL OLARAK	493
B. SOSYAL GÜVENLİK HAKKI	499
1. İngiltere	507
2. ABD	512
3. Almanya	522
4. İsveç	526
5. Türkiye	529
C. ÇALIŞMA HAKKI	535
D. SAĞLIK HAKKI	538
E. EĞİTİM HAKKI	545
F. KONUT HAKKI	547
G. TOPLU SOSYAL HAKLAR	552
SONUÇ	561
KAYNAKÇA	573